

Täysistunto

Torstai 12.11.2020 klo 16.00—20.03

5. Lakialoite laiksi lukiolain 40 §:n ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80 §:n muuttamisesta

Lakialoite LA 27/2020 vp Ari Koponen ps ym.

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Tässäkin lähetekeskusteluun varataan tunnin verran aikaa. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Mennään keskusteluun. Aloitteen ensimmäinen allekirjoittaja, edustaja Koponen, Ari.

Keskustelu

19.01 **Ari Koponen ps** (esittelypuheenvuoro): Puhemies! Kuluneen syksyn aikana on uutisoitu useista väkivallanteoista kouluissa. Lain nojalla oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, mutta tämä lainkohta ei tällä hetkellä täyty. Vaikka koulukiusaamisesta ja väkivallasta ja siihen puuttumisesta on keskusteltu runsaasti viime vuosina, ongelmaa ei ole saatu poistettua. Kiusaaminen on pienessä trendinomaisessa laskussa, mutta sen sijaan kouluväkivalta on trendinomaisessa nousussa. Kiusaaminen näkyy selkeästi erilaisissa nuorille suunnatuissa kyselyissä vuosittain ja median otsikoissa lähes viikoittain. Kiusatusta ja syrjitystä ei ole pitkä matka syrjäytyneeksi. Koulukiusaamista [Hälinää — Puhemies koputtaa] tai väkivaltaa ei pidä hyväksyä missään muodossa, sillä kiusaamisesta koituu tutkitusti vakavia sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia, kärsimystä ja yhteiskunnalle merkittäviä kustannuksia.

Palvelujärjestelmän keskeisenä heikkoutena on oppilashuollon merkittävä aliresursointi, joka estää oppilaiden tuen tarpeiden ajantasaisen ja tehokkaan saannin. Vain harva lapsi uskaltaa kertoa kiusaamisesta aikuiselle oma-aloitteisesti, eikä vastuu avun hakemisesta ja saamisesta voi olla lapsella tai nuorella itsellään.

Tutkimukset kertovat huolestuttavia viestejä siitä, etteivät nuoret koe aikuisten puuttuvan riittävästi kiusaamiseen. Esimerkiksi vuonna 15 kouluterveyskyselyyn vastanneista lukiolaisista 85 prosenttia koki, etteivät aikuiset puutu kiusaamiseen — 85 prosenttia. Tämä luku kertoo faktapohjaisesti sen, ettei nykyinen lainsäädäntö ole riittävä vaan se tarvitsee tukevampaa selkänojaa selkeän velvoittavan kirjauksen muodossa. On selvää, ettei henkilökunnalla ole riittävästi mahdollisuuksia toimia oppilaiden parissa ennaltaehkäisevästi ja ajoissa tukien psykososiaalisen tuen tarpeissa, mikäli oppilaita on liikaa verrattuna opettajien ja oppilashuollon määrään. Onneksi opetusministeri Andersson on nyt väläytellyt sitovaa mitoitusta koulukuraattoreiden ja -psykologien määrään. Tähän tarvitaan myös koulutuspaikkojen lisäämistä. Pelkät lisäresurssit ja määrärahojen kasvattaminen eivät yksin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 144/2020 vp

riittä, vaan tulisi myös miettiä esimerkiksi myös opettajien koulutuksen sisältöä sekä oppilashuollon toimintamalleja kouluissa. Ongelmakohtiin pitää pystyä puuttumaan, ja valtion on hyödynnettävä kaikki keinot kansallisen koulukiusaamisen ja väkivallan ratkaisemiseksi.

Lukuisat kansanedustajat eduskunnassa vuosien ajan ovatkin esittäneet omia ehdotuksiaan. Yksikään aloitteista ei ole edennyt edes lainvalmisteluun. Voimmeko siis sanoa tehneemme kaikkemme ongelman ratkaisemiseksi? Toivon, että nyt vihdoinkin käänämme suuntaa ja edistämme tärkeäksi kokemaamme asiaa yhdessä yli puoluerajojen lakimuutoksen voimin. Tämä olisi vahva viesti myös ulospäin siitä, että näin vakavassa asiassa emme mene puoluepolitiikan vaan lapsen ja nuoren etu edellä.

Perusopetuslain 29 §:n 7 momentin mukaan opettajat ja rehtorit ovat ilmoitusvelvollisia tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. On kuitenkin hyvin erikoista, ettei tätä pykälää löydy toisen asteen koulutuksen laeista, vaikka kiusaaminen on vähintään yhtä vakava uhka myös lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen oppilaille.

Nyt hallituksen jatkaessa oppivelvollisuutta kattamaan toisen asteen koulutuksen olisi myös ensisijaisen tärkeää, että kiusaamistapauksiin puuttumisen käytäntöjä yhdenvertaistetaan perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen välillä. Tämä toisi myös tasa-arvoa eri koulutusasteiden välille.

Jokaiseen yksittäiseen kiusaamis- ja väkivaltatilanteeseen puuttuminen on ehdottoman tärkeää. Tässä lakialoitteessa, jonka on allekirjoittanut yli 100 kansanedustajaa kaikista eri eduskuntaryhmistä, olisi yksi palanen ison ongelman ratkaisuun.

19.05 Inka Hopsu vihr: Arvoisa puhemies! Niin kutsuttu koulukiusaaminen on todellisuudessa monitasoista väkivaltaa. Loukkaavat sanat, ulos sulkeminen ja uhkaava käytös voivat särkeä yksilön mielen. Väkivaltainen käytös ja pahoinpitely taas vaarantavat lapsen, nuoren ja aikuisen fyysisen terveyden, mutta väkivaltatapaukset jättävät myös hyvin usein syvän jäljen ihmisen henkiseen terveyteen. Kiusaaminen onkin hyvin pitkälti yksilöllinen kriisi, joka voi muodostua traumaattiseksi kokemukseksi ja vaikuttaa pitkälle aikuisikään asti.

Koulut ja oppilaitokset ovat paikkoja, joissa nuoret ihmiset viettävät ison osan elämästään — itsetunnon muotoutumisen ja kasvun vaiheen. Koulujen on näin ollen oltava turvallisia ympäristöjä, joissa lasten ja nuorten on mahdollista oppia uusia taitoja rauhassa ilman häirintää ja kiusaamista.

Valitettavasti ajankohtaiset uutiset uusista koulukiusaamis- ja väkivaltatapauksista ovat surullinen esimerkki siitä, että töitä ilmiön kitkemiseksi vielä riittää. Lainsäädännön tasolla korjattavaa on paljon. Muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön viime kaudella toimineen työryhmän ”Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella” -loppuraportissa on esitetty lukuisia korjaustoimenpiteitä lainsäädäntöön, mutta niistä moniakaan ei ole vielä pantu toimeen.

Yksi keskeinen ongelma on, että toisen asteen koulutuksessa nykyinen lainsäädäntö ei tarjoa riittäviä välineitä kiusaamisen tunnistamiseen, siihen puuttumiseen ja sen ennaltaehkäisyyn. Opetushenkilökunnan velvoittavuus jatkotoimiin kiusaamistapausten tullessa tietoon olisi tärkeää sisällyttää perusopetuslain mukaisesti myös lukiolakiin sekä lakiin ammatillisesta koulutuksesta. Toisen asteen henkilökunnan, opettajien tai rehtorin tulisi il-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 144/2020 vp

moittaa tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta ja väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan alaikäisen opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Toisen asteen oppilaitosten osalta lainsäädäntöä tulisi lisäksi muuttaa niin, että oppilaitosten henkilökunnalla olisi työkaluja puuttua häirintään ja kiusaamiseen tehokkaammin. Kiusaamis- ja väkivaltatilanteet vaativat usein nopeaa reagointia ja toimia, jotta oppilaiden turvallisuus voidaan taata hyvin. Rehtoreilla ei ole nykyisellään riittäviä keinoja puuttua koulussa sattuviin kiusaamis- ja väkivaltatapauksiin esimerkiksi epäämällä opetus väkivaltaa tehneeltä oppilaalta seuraavan päivän ajaksi. Väkivaltatilanteen jälkeen olisi kuitenkin olennaista, että tilanne saataisiin koulussa mahdollisimman nopeasti rauhoitettua siten, että oppilaat, myös väkivallan uhri, kokisivat turvalliseksi palata kouluun. Väkivaltaa tehneellä oppilaalla pitäisi olla velvollisuus osallistua oppilashuollon järjestämiin tukitoimiin, esimerkiksi selvittää tapahtunutta koulupsykologin tai -kuraattorin kanssa. Ongelmana on lisäksi, että oppilaan huoltajilla ei ole velvollisuutta hakea väkivaltaa tai häiriötä aiheuttanutta oppilasta pois koulusta kesken päivän.

Kenenkään pitkäaikainen poistaminen koulusta ei ole tilannetta pysyvästi ratkova malli. Parempi ratkaisu olisi riittävä sairaalakoulupaikkojen määrä, riittävät resurssit tukitoimiin, pienet oppilasryhmät ja näiden myötä koulun aikuisten riittävä aika ratkoa tilanteita ajoissa ja perinpohjaisesti. Tämä tarve koskee kaikkia koulutusasteita.

Kansallisen arviointikeskuksen Karvin häirintää, kiusaamista ja väkivaltaa koskevassa arvioinnissa kävi ilmi, että joka kolmannelta peruskoululta ja lukiolta puuttui toimintamalli kiusaamistilanteisiin puuttumiseen ja noin puolelta puuttuivat kohdennetut toimenpiteet väkivaltatilanteisiin. Kolmannes ei myöskään ollut ohjeistanut lainkaan oppilaan tuesta, kiusaamisen loppumisen seurannasta eikä yhteistyöstä viranomaisten kanssa. Noin viidenes peruskouluista ja lukioista oli jättänyt ohjeistamatta jopa yhteistyöstä huoltajien kanssa.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaan oppilaitoksella pitää olla suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä, mutta velvoitetta toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista lukuvuosittain ei ole annettu. Tällaista selkeämpää ohjeistusta selvästi tarvittaisiin, ja myös tätä lakia, ja odotankin tämän käsittelyä ja paljon myös opetusministerin pyöreän pöydän työltä.

19.11 Pihla Keto-Huovinen kok: Arvoisa puhemies! Viime kuukausina olemme lukee neet toistuvasti surullisia uutisia koulukiusaamiseen liittyen, ja siitä syystä tämä vakava aihe on noussut keskusteluun myös täällä useamman kerran. Surullisista uutisista huolimatta meidän täytyy keskittyä siihen, mitä me voimme asian hyväksi tehdä — ja nimenomaan tehdä eikä vain keskustella. Viime aikojen uutiset ovat mielestäni todiste sen puolesta, ettei asian eteen ole todellakaan tehty tarpeeksi, ja tuskin kukaan on sitä mieltä, ettemmekö voisi tehdä enemmän.

Lainsäädännössämme on oppilaille turvattu oikeus turvalliseen oppimisympäristöön, mutta laissa ei kuitenkaan ole määritelty sitä, kuka puuttuu kiusaamiseen, miten ja missä ajassa. Mielestäni tavoitteena meillä tulisi olla yhtenäiset toimintamallit koulukiusaamistapauksissa, jotta lapset ja nuoret olisivat yhdenvertaisessa asemassa koko maassa ja eri koulutusasteilla. Olen myös kannattanut Suomeen harkittavaksi Ruotsin tapaan viranomaista, jonka tehtävänä on valvoa, että kiusaamistapauksissa asia selvitetään viipymättä ja toimitaan kiusaamisen lopettamiseksi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 144/2020 vp

Tämä lakialoite on myös hyvä esimerkki konkreettisesta parannuksesta, jonka myötä tilanne olisi jälleen askelen verran parempi. En itsekään keksi mitään selitystä, miksi opettajilla ja rehtoreilla ei pitäisi olla toisella asteella vastaavaa ilmoitusvelvollisuutta kiusaamistapauksissa kuin mikä peruskoulun puolella on. Kuvitelkaa, että itse joutuisitte kuuntelemaan päivittäistä haukkumista, kokemaan ulkopuolelle jättämistä tai jopa väkivaltaa. Ei kiusaaminen rajoitu vain peruskouluun, eikä toisella asteellakaan kenenkään tulisi joutua tällaista tilannetta sietämään ja kestäämään. Siitä syystä tämä lakialoite on tärkeä, ja onkin hienoa, kuinka laajaa kannatusta tämä on saanut yli puoluerajojen.

Arvoisa puhemies! Koulukiusaaminen ja siihen puuttuminen on äärimmäisen haastavaa, eikä siihen mitään helppoja yksittäisiä ratkaisuja löydy. Muutoinhan asia olisi hoidettu jo aikojen sitten. Pelkällä lainsäädännölläkään asiaa ei ratkaista, mutta meidän on täällä lainsäätäjänä pidettävä huolta, ettei ainakaan riittämätön lainsäädäntö ole syy siihen, ettei kiusaamiseen puututa riittävällä tavalla. — Kiitos.

19.13 Rami Lehto ps: Arvoisa herra puhemies! Edustaja Koposen tekemä lakialoite on todella tärkeä ja myös ajankohtainen. Kiusaaminen ei lopu perusasteelle. Se jatkuu useasti toiselle asteelle, myös työelämään — koko elämän voidaan jotain henkilöä kiusata. Se on todella harmi. Siinä voi käytännössä mennä monen ihmisen elämä hukkaan, kun elämänilo menee siitä, että kokee olevansa koko ajan kiusattu, ja kiusaajat pääsevät useasti kuin koira veräjistä. Ammatillinen koulutus on todella tärkeää, ja jos toisella asteellakin, ammattikoulussakin, kokee sitä kiusaamista ja jättää sen takia sen tekemättä, niin se voi olla, että ei ikinä mene enää töihin sen jälkeen.

Kiusaajat eivät välttämättä aina tajua, että he kiusaavat. He voivat kaveripiirissä tehdä toisillensa samanlaisia jekkuja ja muksia, kiusata, haukkua ja ivata ja kokevat sen pilailuna keskenään, mutta kun sitä tehdään ihan ventovieraalle, niin se kiusan kohde voi kokeakin sen ihan eri tavalla, ja nämä eivät välttämättä tajua. Toisenkin asteen oppilaat ovat sen verran nuoria, että eivät he tajua sitä, mitkä voivat olla sen vaikutukset tulevaisuudessa sille kiusatulle. Siksi toisen asteen opettajia ja rehtoreita pitäisi hyvin kouluttaa, niin että se otetaan jo ennakoivasti, puututaan näihin kiusaamistapauksiin ja tehdään se ilmoitus sitten sinne kotiin. Mutta siinäkin on se, että monessa perheessä sitten ne huoltajatkaan eivät ole kiinnostuneita siitä, mitä se oma lapsi siellä tekee, mikä on harmillista. He vain toteavat, että se on hänen omaa toimintaansa ja hän kantaa itse siitä vastuunsa, ja ne vanhemmat eivät ota siitä mitään vastuuta.

19.15 Pasi Kivisaari kesk: Arvoisa puhemies! Perusopetuksessa opettajat ja rehtorit ovat ilmoitusvelvollisia tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta. Asiasta on ilmoitettava tekoon syyllistyneiden oppilaiden ja teon kohteina olleiden oppilaiden huoltajille. Tätä velvoitetta ei kuitenkaan ole kirjattu lakiin toisen asteen koulutuksen osalta. Nyt käsittelyssä oleva lakialoite korjaisi tämän puutteen.

Koulukiusaamisesta on puhuttu paljon, ja siihen on suhtauduttava vakavasti. Kun lapsi vetää koulukaveriaan tukasta tai yläkoululainen mojauttaa välitunnilla turpaan, puhutaan ”koulukiusaamisesta”. Saman termin alle mahtuu tuhti nippu muitakin pienten ihmisten tekoja. ”Koulukiusaaminen” on ongelmallinen sateenvarjotermi. Sen alle mahtuvat kielen näyttäminen ja vakavat väkivallanteot. Voiko kiusaaminen olla rikos? Voi, ja valitettavan usein niin on. Kouluissa lainvastaisia tekoja käsitellään liian usein kiusaamisena, kun ky-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 144/2020 vp

seessä on väkivallanteko. Se ei ole opettajien vika. Se on yhteiskuntaan pesiytyneen hys-syttelyn syy, ja asian ratkominen on annettu opettajien tehtäväksi — ”hoitakaa te” ja ”miksi te ette hoida?”

Kiusaamista vastaan käydään rintamasotaa monissa kunnissa. Seinäjoen kaupungin Yhdessä yhteistyöllä -toimintamalli sisältyy koulujen suunnitelmaan oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Malli on hyvä. Sitä kehittelemässä ovat olleet ruohonjuuritaso ammattilaiset.

Etelä-Karjalassa koulujen, poliisin, sosiaalipalveluiden ja kuntien edustajista koostuva ryhmä päätti noin vuosi sitten puuttua kouluväkivaltaan moukarin otteella. Kouluissa tapahtuneet selvästi lainvastaiset teot siirrettiin suoraan esimerkiksi poliisin tai sosiaaliviranomaisten käsiteltäviksi. Lainvastaisia tekoja olivat esimerkiksi pahoinpitely, laitton uhkaus, varkaus tai viestintäsalaisuuden loukkaus. Teoista ei käytetä nimeä ”rikos”, koska alle 15-vuotiaalla lapsella ei ole teoistaan rikosoikeudellista vastuuta.

Etelä-Karjalan malli siis toimii näin: Jos alle 15-vuotias lapsi tekee koulussa lainvastaisen teon, asiasta tehdään rikosilmoitus. Tekijä ohjataan ryhmään, jossa ovat tekijän ja uhrin lisäksi keskustelemassa molempien huoltajat, poliisi sekä nuorten oikeusedustaja. Etelä-Karjalasta kuuluu, että pääsääntöisesti ystävällismielinen järkipuhe on tehonnut eikä saman henkilön ole tarvinnut tulla uudelleen istuntoon. Lapselle ja nuorelle on siis osoitettu kaapin paikka. Toimintamallin ydin on siis erottaa toisistaan kiusaaminen ja lainvastaiset teot. Rikoksen tunnusmerkit täyttävät tapaukset käsitellään liian usein kiusaamisena, vähän pojat ovat poikia -tyyliin. Yläkoululaista, joka on uittanut kaverinsa päätä vessanpönttöön, ei tarvitse muistuttaa Kiva Koulu -periaatteista vaan hänet tulee saattaa vastuuseen teoistaan.

Puhemies! Liian usein opettajat koettavat ratkoa raskaan sarjan väkivaltatekoja, joita yhteiskunta heille ratkaistavaksi tuputtaa. On lähdetty liikaa ymmärtämään, kun olisi pitänyt konahtaa. Ihmisen kasvu ei ole aina siliittelyä vaan välillä myös aikuisen arvovaltaa.

Puhemies! Kiitän tästä lakialoitteesta. Sen tuoma huomio on hyvin arvokas.

19.20 Ritva Elomaa ps: Arvoisa puhemies! Aluksi minä kiitän myös edustaja Kivisaarta. Rehtorina kun olette ollut, niin varmaan on pitkä kokemus myös kiusaamistilanteista. Olen hyvin pitkälti samalla kannalla, mitä edustaja Kivisaarikin tuossa esitti siitä, mitä kiusaamistapauksissa voitaisiin käyttää työkaluina.

Arvoisa puhemies! Tänäkin käsiteltävänä olevassa lakialoitteessa koulun opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa kiusaamisesta, väkivallasta, häirinnästä koulussa tai koulumatkalla. Ilmoitus tulee tehdä kiusaamiseen syyllistyneen sekä kiusaamisen kohteeksi joutuneen oppilaan huoltajalle tai lailliselle edustajalle. Tämän käytännön pitää toimia niin perusopetuksessa kuin toisen asteen koulutuksessaakin. Kannatan siis edustaja Koposen tekemää hyvää lakialoitetta.

Koulukiusaamista on esiintynyt aina, valitettavasti. Joidenkin tutkimusten mukaan se on jonkin verran vähentynyt mutta samalla siirtynyt osittain toiselle areenalle, myös someen. Samalla on tapahtunut kiusaamisen kehitystä myös raaempaan suuntaan. Koulukiusaaminen on todella vakava asia, ja niitä keinoja, kuinka siihen pystyttäisiin puuttumaan, ei vielä ole oikein hyviä keksitty.

Viime kaudella tein lakialoitteen koulurauha-asiamiehen perustamisesta. Sain tämän ajatuksen siitä, kun edustaja Toimi Kankaanniemi sanoi, että hän oli kanssa ehdottanut tätä Jyväskylässä. Pari vuotta sitten laitoin Facebookiin sellaisen pyynnön, kun olin sivistysva-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 144/2020 vp

liokunnassakin siihen aikaan, että jos jollain olisi halua, niin voisi ottaa yhteyttä ja jutella kanssani, jos on joutunut itse koulukiusatuksi tai jos on koulukiusatun vanhempi. No, tähän aiheutti sen, kun laitoin puhelinnumeroni, että oma Facebook-sivuni melkein räjähti. Tuli nimittäin valtavasti yhteydenottoja, sekä sähköpostia että puhelinsoittoja, ja kävin sitten muutamassa tapauksessa siellä kotonakin juttelemassa vanhempien kanssa ja myös sitten tällaisen opiskelijan tai nuoren koululaisen. Nämä olivat tapauksia, joissa koulu ei kuitenkaan ollut sitten ottanut suurempaa kantaa tähän, ja tämä tilanne oli jatkunut jo enemmän kuin vuoden, parikin vuotta. Ja tämä on se ongelma, että joka koulussa ei heti tartuta täysillä tähän tilanteeseen ja vaikka tartuttaisiin, niin opettajankin ja rehtorin mahdollisuudet puuttua asiaan ovat riittämättömät.

Kiusaaminen alkaa usein jo jopa päiväkodissa, ja jos ei siihen puutu, se voi jatkua ihan tuonne yläasteelle asti, ja silloin se tilanne on aina hankalampi, puhumattakaan sitten sen ihmisen kohtalosta, joka joutuu kiusatuksi. Kun aikuisiässä pitäisi jatkaa elämää, niin se voi olla, että ne haavat ovat todella syvät. Sovittelu olisi kaikkein paras ratkaisu, elikkä kun koulukiusaamista tapahtuu, niin molemmat osapuolet neuvottelupöytään ja heti, kun se kiusaaminen on alkanut. Siihen pitäisi puuttua heti, välittömästi.

Kodin ja koulun yhteys on tärkeää. Viime aikoina on myös näitä raakoja koulukiusaamisia ollut, eli käydään fyysisesti sitten jo kimppuun, ja kyllä se poliisin paikalle pyytämisen rauhoittaisi, jos se vain olisi mahdollista. Resurssien pitäisi olla niin suuret, että poliisi pääsisi paikalle.

Eli näihin kiusaamistapauksiin on mahdollista puuttua, mutta sen täytyy tapahtua heti, ja tietysti ne juurisyyt ovat ne kaikkein tärkeimmät. Kiusaaja kiusaa jonkun asian takia, ja jos hänet siirretään toiseen kouluun, niin se ei välttämättä asiaa ratkaise. Kiusaajalla voi olla siellä kotona esimerkiksi valtavat probleemat, niin että täytyy myös sen kiusaajan kotioloihin ja tilanteeseen perehtyä ja puuttua, ja tietysti kiusattavan.

Toivottavasti tässä päästään eteenpäin, koska tällainen työryhmä teki ison raportin jo viime kaudella, ja niitä mahdollisuuksia tarttua kiusaamiseen täytyy nyt intensiivisesti hakea. Niin kuin edustaja Kivisaari tässä sanoi, niissä räikeimmissä tapauksissa täytyy ottaa vähän kovempi menettely käsiteltäväksi. Otetaan tästä nyt koppia ja yritetään tällä eduskuntakaudella viedä tämä asia parempaan maaliin. — Kiitos.

19.27 Riikka Purra ps: Arvoisa puhemies! Kiusaaminen ja kaikenlainen väkivallan käyttö kouluissa on hirvittävän yleistä ja tietenkin tuomittavaa. Tänä päivänä onneksi aika harvoin enää kuule suoranaista ongelmien vähättelyä ”pojat on poikia, tytöt on tyttöjä, ja ainahan nuoret ovat koulussa tapelleet”, mutta kyllä tähänkin edelleen joskus törmää. Tällaisen retoriikan ei pitäisi oikeastaan kuulua kenenkään sanavarastoon, kun puhutaan kiusaamisesta tai väkivallasta.

Kyseessä on erittäin tärkeä lakialoite. Kiitos perussuomalaisen kansanedustaja Ari Koposelle. Opettajien ja rehtoreiden tulisi myös toisen asteen oppilaitoksissa siis olla ilmoitusvelvollisia tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneista häirintätilanteista, kiusaamisesta ja väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Koulukiusaamisen lisäksi kouluissa siis tapahtuu väkivaltaa. Edustaja Kivisaari käytti tästä hyvän puheenvuoron, ja ajattelin tähän samaan asiaan itsekkin keskittyä. Väkivalta on tietenkin rikos, ja sitä tulee käsitellä sellaisena. Se on rikos, vaikka tekijä olisi nuori ja tekoipaikka olisi koulun piha tai koulumatka. Väkivallasta tulee aina tietenkin ilmoittaa huol-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 144/2020 vp

tajille mutta myös tehdä rikosilmoitus ja lastensuojeluilmoitus. Aikuinen koulussa ei minikäänlaista kiusaamista ja väkivaltatilanteita saa sensitiivisyyssyistä tai esimerkiksi rasistileiman pelossa olla kohtaamatta tai väistellä näitä vakavia ongelmia. Kouluissa väkivaltaa ja muita lainvastaisia tekoja kuitenkin edelleen käsitellään liian usein kiusaamisena. Se on ylipäättänsä hyvin epämääräinen ja aliarvioiva ilmaisu, josta erityisesti nyt tänä syksynä on paljon puhuttu myös tässä salissa. Sehän ei kerro tämän yksittäisen teon vakavuudesta tai vastenmielisyydestä yhtään mitään, mutta toisaalta laissa kiusaamista ei ole myöskään määritelty.

Hallintovaliokunta ja sivistysvaliokunta järjestivät muutama viikko sitten yhteisen julkisen kuulemisen koulukiusaamiseen ja kouluväkivaltaan liittyen, ja siellä esitettiin oikein hyviä asiantuntijoiden näkemyksiä. Erityisesti mieleeni jäi juuri Etelä-Karjalan kouluissa tehtävä kiusaamisen ja väkivallan vastainen työ, samoin kuulemisessa kuullun poliisin näkemykset näistä asioista.

Me tiedämme, että monesti nämä teot täyttävät rikoksen tunnusmerkistön, ja vaikka alle 15-vuotias ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa, niin hän on kuitenkin esimerkiksi korvausvastuullinen. Ensisijaista on se, että näitä tekoja kuvataan niiden oikeilla nimillä. Minulla on tässä edessäni tällainen luettelo sellaisista edelleen usein kiusaamiseksi laskettavista teosta, jotka kuitenkin ovat lainvastaisia. Edustaja Kivisaarikin näistä muutaman mainitsi. Nämä ovat aika paljonpuhuvia. Täällä on tietysti pahoinpitelyä ja laitonta uhkausta ja tällaista, mutta täällä on myös yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen, teko, joka täyttää viestintäsalaisuuden loukkauksen tunnusmerkistön. Eli näemme helposti, että nämä liittyvät aika paljon sosiaaliseen mediaan. Vastaavasti teko, joka täyttää salakatselun tunnusmerkistön: eli tässä on kysymys esimerkiksi videoinnista, joka tehdään uhrista ilman tämän lupaa ja jolla on siis tarkoitus loukata tämän kuvattavan yksityisyyttä.

Kuten edustaja Elomaa edellä sanoi, meidän on vaikea uskoa niihin tilastoihin, joilla näitä asioita pyritään määrittelemään sikäli, että vaikka voidaan sanoa, että jonkinlainen koulukiusaaminen on ehkä vähentynyt, niin sitten meillä on toisaalta näitä paljon julmempiakin tekoja, joista saamme lehdistä lukea, ja sitten kolmanneksi on tämä sosiaalinen media, jonka puitteissa tapahtuvaan kiusaamiseen todella monet lapset ja nuoret jatkuvasti törmäävät. Joka tapauksessa kyseessä ovat lainvastaiset teot, ja sitten ne pienimuotoisemmat, joita ei voida laskea tähän kategoriaan, ovat tietysti yhtä tuomittavia, eikä niitä saa väheksyä, niihin tulee reagoida heti ja tehdä tarvittava ilmoitus. — Kiitoksia.

19.32 Katja Hänninen vas: Arvoisa puhemies! Edustaja Koposen ja yli sadan muun kansanedustajan allekirjoittaman aloitteen tarkoituksena on säätää opettajalle tai rehtorille velvoite puuttua tiedossa olevaan lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa esiintyvään kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään koulutuksen järjestäjän ohjeistuksen mukaisesti. Tavoitteena on siis varmistaa paras mahdollinen toteutuminen lukiolain 40 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 80 §:ssä tarkoitetulle oikeudelle turvalliseen opiskeluympäristöön. Olen itsekin tämän aloitteen allekirjoittanut ja kiitän tästä edustaja Koposta, joka on ansiokkaasti täällä ollut koulukiusaamista ja kouluväkivaltaa vastaan ja ollut aloitteellinen.

Oikeus elää omaa arkea ilman pelkoa väkivallasta, kiusatuksi tai syrjityksi joutumisesta koskee yhtäläisesti niin yhteiskuntamme kaikista nuorimpia jäseniä kuin meitä aikuisiakin. Kouluväkivalta ja kiusaaminen on todella monitahoinen ilmiö, kuten tiedämme, jonka

Pöytäkirjan asiakohta PTK 144/2020 vp

taustalla on paljon erilaisia syitä, ja siihen puuttumiseksi tarvitaan myös monenlaisia keinoja.

Opetuksen järjestäjillä ja aikuisilla on lakisääteinen velvollisuus varmistaa turvallinen opiskeluympäristö kaikille sekä puuttua kiusaamiseen. Vaikka kiusaaminen on Suomessa viimeisten vuosien aikana vähentynyt, tarkoittaa jokainen yksittäinen väkivallanteko tai kiusaamistapaus, että me olemme epäonnistuneet näiden lasten kannalta keskeisten velvoitteiden täyttämiseksi.

Kiusaamisen estämisen ja ehkäisemisen täytyy olla koko yhteiskunnan vastuulla. Vanhempien ja kotikasvatuksen lisäksi on jokaisen meistä syytä pitää silmät auki ja puuttua, mikäli näkee epäasiallista kohtelua. Tämä on tärkeää myös sen vuoksi, että kiusaaminen ei rajoitu vain kouluympäristöön, vaan sitä tapahtuu paljon esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, kuten täällä on puheenvuoroissa tuotu esille.

Vasemmistoliitto haluaa riittävästi psykologeja, terveydenhoitajia ja kuraattoreita päiväkoteihin, peruskouluun ja myös toiselle asteelle.

Koulukiusaamisen vastaisessa työssä tarvitaan ennen kaikkea kahta asiaa: toimivia käytäntöjä ja resursseja. Hyvää yhteistyötä on monin puolin Suomea tehty muun muassa eri viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Kun toimivia tapoja puuttua kiusaamiseen löydetään, pitää tieto niistä tietenkin myös levittää. Toiseksi pitää ymmärtää, että kouluissa ja oppilaitoksissa tarvitaan riittävästi aikuisia, joilla on riittävästi aikaa kiusaamisen selvittämiseen, ennaltaehkäisyyn ja koulun toimintakulttuurin kehittämiseen. Opetus- ja sivistystoimeen kohdistuvat säästöt kohdistuvat aina myös kiusaamisen ehkäisyyn tarkoitettuun työhön — valitettavasti.

Viime vaalikaudella opetus- ja kulttuuriministeriössä [Puhemies koputtaa] tehtiin laaja asiantuntijaselvitys kiusaamisen ehkäisystä. Tällä vaalikaudella ryhmän ehdottamia toimenpiteitä toimeenpannaan ja viedään eteenpäin. Oppilas- ja opiskelijahuoltoon on tulossa sitovat mitoitukset ja lisää resursseja niin perusopetukseen kuin toiselle asteelle, ja varhaiskasvatukseen on tekeillä [Puhemies koputtaa] oma oppimisen tuen malli. Tämän lisäksi tehdään hallitusohjelman mukaisesti toimenpideohjelma kiusaamista ja yksinäisyyttä vastaan. Siinä työssä tullaan osallistamaan kaikkia eduskuntapuolueita [Puhemies koputtaa] ja sen työn yhteydessä tarkastellaan myös asiantuntijaselvityksen ehdotuksia lainsäädäntömuutoksista muun muassa rehtoreiden toimivaltaan liittyen.

Kiitos edustaja Koposelle ja muille allekirjoittajille.

19.36 Hannu Hoskonen kesk: Arvoisa herra puhemies! Tänä iltana olemme saaneet iloksemme havaita, että eduskunnassa on erinomaisesti valveutuneita ja viisaita edustajia. Saimme aloittaa edustaja Myllykosken ilotulituksella, ja edustaja Koponen jatkaa näköjään samalla linjalla. Kiitoksia teille molemmille vielä kerran, ihailtavaa työtä.

Koposen ja häntä tukeneiden allekirjoittama lakialoite on hyvä, ja tämä ilmoittamisvelvollisuuden saaminen näin kattavaksi on erittäin tervetullut. Olen ollut huolissani tästä lasten koulukiusaamisesta. Kohdalleni henkilökohtaisesti ei ole moista sattunut, mutta tiedän tapauksia ihan omassa kotikunnassani paljonkin. Kun kuuntelin tänä päivänä tuota kyselytunnilla ollutta keskustelua täällä Helsingissä riehuvasta nuorisoporukasta, jossa varmaan osa on ihan lapsiakin vielä, niin ei siitä voi tulla muuta kuin surulliseksi.

On aivan selvää, että rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15-vuotiaana, sitä nuorempana tehty rikoshan on syyntakeettoman henkilön tekemäksi katsottu rikos, joka ei johda rikosoikeudelliseen vastuuseen, toki johtaa lastensuojeluilmoitukseen. Ja kannattaa muistaa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 144/2020 vp

kaikkien se, että vaikka rikosoikeudellista vastuuta alle 15-vuotiaan teosta ei ole olemassa voimassa olevan lainsäädännön mukaan, vahingonkorvausvastuu on. Jos nuori rikkoo jonkun kalliin, riehueessaan vaikka tekee ison aineellisen vahingon, niin sen kyllä sitten perhe joutuu maksamaan, ja se ei välttämättä aina halpa lasku ole. Elikkä tässä olemme sen totuuden edessä, että tämä maailma on mennyt sellaiseksi, että lapset tekevät tällaisia tekoja.

Edustaja Kivisaari omassa puheenvuorossaan hyvin tämän koulumaailman kokeneena ammattilaisena selvitti, miten se menee, ja niinhän sen pitää mennäkin, siellä pitää puuttua tilanteisiin. Mutta se, mikä tässä on äärimmäisen huolestuttavaa, mikä äsken mainitsemalani kyselytunnilla kävi ilmi, on, että kun — vaikka hallituspuolueen edustaja olenkin, niin rohkenen sanoa — hyvin moni ministeri perusteli, että viranomaisen pitää toimia, niin kyllä minun mielestäni tässä asiassa pitää toimia vanhempien. On hirvittävä tilanne, jos lapsen lähin omainen on viranomainen. Sen pitää olla isä tai äiti tai mielellään molemmat, tai ainakin jompikumpi heistä.

Jos sen käytöksen malli haetaan tuolta kadulta, taikka nykyisin meillä ihannoidaan peliteollisuutta, tuntuu, että se on autuaaksi tekevä... Erehdyin kerran näkemään yhden nuorisoporukan pelaavan tällaista peliä, menin katsomaan, että mimmoinen peli, ajattelin, että se on jotain Tetristä tai vastaavaa. Eipä ollut, siinä oli menossa erään venäläisvalmisteisen neuvontavälineen käyttö sotapelissä, jossa ammuttiin käytävällä vastaan tulevia ihmisiä nurin. Se, joka pääsi elävänä perille, oli voittaja. Kun pienestä lapsesta asti tällaisia pelejä pelataan, niin ei psyyke voi terve olla missään tapauksessa. Pienen lapsen ja nuoren paikka on kotona isän ja äidin luona, ja totta kai pitää kaverien luona käydä, se on itsestäänselvää, mutta säännöthän pitää olla, ja pitää opettaa pienestä asti lapselle se, että ihmistä ei lyödä eikä sitä kohdella kaltoin muutenkaan, ei sanallisesti eikä voimaa käyttäen.

Meillä on sellainen malli tässä maassa nyt, että jos jotain tapahtuu, niin heti pitää olla kymmenen viranomaista, 40 uutta virkaa perustaa. Ei, meidän pitää tukea sitä, että perheillä on se hyvinvointi ja perheet hoitavat lapsensa itse. Ei yhteiskunta vastaa — yhteiskunnalla on vain hyvin kapea vastuu, mutta jos se tulee voimaan lakien kautta, se on ankara vastuu, ja siinä voi moni ihmiselämä mennä piloille sen jälkeen, kun istuu tuolla rangais-
tusta kärsimässä, kun 15 vuotta on täynnä ja rikosoikeudellinen vastuu tulee voimaan. Pienen lapsen paikka on kotona eikä tuolla hortoilemassa kaupunkien tai kuntien, kuntakeskusten kaduilla yöllä, myöhään yöllä, 10-vuotiaan lapsen esimerkiksi. Sen lapsen paikka on kotona. Kyllä tässä maassa ollaan menty aika pitkälti väärille jäljille, kun tuntuu, että yhteiskunta on kaikesta vastuussa. Lapsen hoidosta vastaavat isä ja äiti, ja toivon mukaan edes jompikumpi on olemassa.

Olen hyvin murheellinen tästä, mihin tämä Suomi on viime aikoina ollut menossa. Tuntuu, että inhimillisyydellä ei ole enää mitään väliä, lähimmäisen rakastaminen ja lähimmäisen huomioiminen ovat jääneet täysin sivuseikaksi. Kun olin pieni poika, niin meille opetettiin, että naapuria tervehdittiin aina, oltiin kohteliaita, pojat totta kai joskus silloin tällöin tappelivat, se on selvä asia, mutta sitten pyydettiin kaverilta anteeksi ja oltiin taas huomenna kavereita. Pelattiin jääkiekkoa, hiihdettiin ja laskettiin mäkeä, tehtiin hyppyräkiä, niinhän se meni se elämä silloin, mutta nyt on sellaista menoa, että tuntuu, että poliisikaan ei uskalla enää näihin puuttua.

Tässä Suomessa on jotakin todella pahasti vialla. Tähän pitää meidän puuttua, ja omalla esimerkillämme teemme paljon. Ja ne perheet, jotka lapsia kasvattavat — toivon, että heillä on voimaa, ja yhteiskunnan pitää toimia niin, että lapsiperheillä menee tässä maassa pa-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 144/2020 vp

remmin kuin tällä hetkellä menee. Tilanne, missä nyt elämme, tekee minut hyvin murheeliseksi. Lapsen lähin omainen on isä ja äiti, ei viranomainen koskaan.

19.41 Hilkka Kemppi kesk: Arvoisa herra puhemies! Se on aivan järkyttävä häpeä, että Suomessa on edelleen koulukiusaamista ja kouluväkivaltaa. Se on häpeä, että toinen ihminen haluaa satuttaa toista tietäen, että siitä jää jälki. Se on häpeä, ettemme edelleenkään osaa aina puuttua niihin tilanteisiin, kun kouluväkivaltaa tai koulukiusaamista tapahtuu.

Kiitän edustaja Koposta lämpimästi tästä lakialoitteesta ja sen jättämisestä eduskuntaan. Olen itsekin sen allekirjoittanut. Lakialoitteen ajatus on varmasti lähtenyt sivistysvaliokunnan lausunnoista, joissa tätä peräänkuulutettiin kovasti. Itsekin olin silloin jo kirjoittamassa luonnosta lakialoitteeksi, ja sen takia ilolla lähdin allekirjoittamaan tätä edustaja Koposen nopeasti koottua aloitetta, joka on sisällöltään erinomainen.

Tutkimusten mukaan kiusaaminen on vähentynyt, mutta kuten viime aikojen uutisoinnista olemme havainneet, sen muodot ovat raastuneet. Puhutaan kouluväkivallasta. Työtä koulukiusaamisen ehkäisemiseksi on tehty paljon vuosien varrella eri kouluissa, mutta käytännöt ovat edelleen kovin paikallisia. Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti viime vuoden lopulla työryhmän pohtimaan kiusaamisen ehkäisyä ja koulurauhaa. Sen loppuraportti sisälsi muun muassa johtamiseen ja aiheeseen puuttumiseen liittyen monia hyviä toimenpiteitä, joita viedään toki eteenpäin.

Muutaman viikon päästä käsittelemme aihetta ministeri Anderssonin kanssa pyöreän pöydän keskusteluissa, ja kuluneina viikkoina myös Opetushallitukselta on tullut uusi opas kiusaamisen ehkäisyyn ja kiusaamistilanteiden käsittelyyn kouluissa ja oppilaitoksissa. Samalla Opetushallitus julkaisi myös Empatiapakkauksen, josta olen henkilökohtaisesti ollut kovin innoissani, koulujen tueksi. Tässä oppaassa selvennetään eri ammattilaisten rooleja ja velvollisuuksia sekä annetaan kouluille ohjeet siitä, miten kiusaamistilanteissa toimitaan. Ohjeiden ja keskusteluiden sijaan kuitenkin olen malttamaton pääsemään siihen tilanteeseen, että me todella alamme toimia ja jalkauttaa niitä hyviä käytäntöjä.

Joka ikisellä ammattilaisella on velvollisuus, virkavelvollisuus, puuttua kiusaamistilanteisiin. Oppilaitosten tulee olla kiusaamisen, syrjinnän ja rasismien vastaisia paikkoja, joissa on avoin, turvallinen ja välittävä ilmapiiri. On hyvin erikoista, ettei kiusaamisen vastaisista pykälästä löydy toisen asteen koulutuksen laista, sillä kiusaaminen on vähintään yhtä vakava uhka myös lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen oppilaille kuin se on peruskoulun puolella. Juuri tähän tämä lakialoite tarttuu.

Lukiolaisista 85 prosenttia — korostan: 85 prosenttia — koki vuoden 2015 kouluterveyskyselyssä, etteivät koulun aikuiset puutu kiusaamiseen heidän toivomallaan tavalla tai riittävän nopeasti. Jos kaikille ei pystytäkään takaamaan turvallista oppimisympäristöä, seuraukset ovat nuoren kohdalla vakavat ja saattavat aiheuttaa jatko-opiskelupaikkojen ja työelämän ulkopuolelle jäämistä. Tämä jättää helposti myös jäljen mieleen. En malta olla pohtimatta sitä, kuinka monessa täysistunnon keskustelussa olemme kuluneiden kuukausien aikana puhuneet työllisyydestä, puhuneet nuorten kouluttautumisesta, koulupudokkuudesta, ja yksi taustalla oleva iso ilmiö on varmasti kiusaaminen, myös tutkimusten mukaan.

Malleja on, mutta paikallisuudesta on siirryttävä valtakunnalliseen valvottuun ja järjestelmälliseen toimintaan. Olen sitä mieltä, että paikallisesti toimivat käytännöt tulee saada levitykseen nykyistä paremmin.

Muutaman hyvän esimerkin haluan nostaa tähän keskusteluun vielä lisää. Minulla oli ilo tutustua Harjulan Setlementin tekemään urauurtavaan työhön, jota on tehty jo kymmenen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 144/2020 vp

vuotta. Heillä on Kiusaamisasioiden tuki- ja neuvontakeskus Valopilkku, jossa heillä on esimerkiksi kehitetty kiusaamisen jälkihoidon malli. Tämänkaltaisen malli olisi varmasti hyvä joka ikiseen suomalaiseen kuntaan ja kouluun. Toinen hyvä esimerkki löytyy kotikunnastani Asikkalasta, jossa harjoitellaan tunnetaitoja kaikkien lasten kanssa peruskoulun puolella. Se, että tunnistaa omat tunteet, tunnistaa tunteen pettymyksestä, ärtymyksestä, onnellisuudesta, ystävyydestä, mistä tahansa, tunnistaa omat tunteet ja osaa sanoittaa ne, on jo ensimmäinen askel siinä, että yhteistä taivalta on helpompi kulkea. Lisäksi tuohon työkaluun, joka on digitaalinen, liittyy se mahdollisuus, että opettaja ja koulun rehtori pystyvät näiden tunteiden kautta tunnistamaan myös luokkien ilmapiiriä ja sitä kautta johdamaan sitä lasten toimintaa parempaan suuntaan ja pedagogiikkaa parempaan suuntaan ennaltaehkäisevällä tavalla.

Koulukiusaaminen on tragedia, johon myös meidän lainsäätäjien tulee puuttua nykyistä paremmin. Sanoista on päästävä tekoihin. Tämä on kerrassaan hyvä lakialoite, joka ei itsessään vaadi rahaa vaan enemmänkin huolenpitoa tässä kohtaa. — Kiitoksia.

19.47 Sandra Bergqvist r: Värderade talman! Tack, ledamot Koponen, för den här viktiga lagmotionen. Inget barn ska behöva utstå mobbning, och det finns ingenting som rättfärdigar en sådan behandling av andra, och det är vi vuxna som måste sätta stopp för det här. Det här gäller alla utbildningsstadier och alla utbildningsformer.

Enligt THL:s enkät Hälsa i skolan 2019 förekommer mobbning dubbelt så mycket i yrkesskolorna som i gymnasierna. Det här är statistik vi måste ta till oss av. Det ligger på allas ansvar att lära våra barn att osakligt beteende mot andra är förkastligt och kan ha allvarliga konsekvenser.

Arvoisa puhemies! Tämä lakialoite käsittelee erittäin tärkeää ja ajankohtaista aihetta. Turvallinen opiskeluympäristö on kaikkien lasten oikeus, eikä yhdenkään lapsen pitäisi tulla kiusatuksi. Samalla on tärkeää, että tarkastelemme menetelmiä ja mahdollisuuksia kiusaamiseen puuttumiseksi ja että ryhdymme toimenpiteisiin. Kaikki kiusaamista torjuvat aloitteet ovat tärkeitä.

Tarvitaan lisää aikuisia lasten elämässä. Tarvitaan lisää keskustelua tästä aiheesta sekä lasten kanssa että myös nuorten kanssa. Mutta se, mitä eniten tarvitaan, on, että kaikki aikuiset suhtautuvat vakavasti tähän asiaan. Lapsille ei koskaan saisi sanoa ”hän teki niin, koska hän tykkää susta” tai ”pojat on poikia”.

Tarvitaan kaikki mahdolliset toimet niin, että kaikilla lapsilla ja nuorilla on mukava ja turvallinen opiskeluympäristö. Ja meillä aikuisilla on peiliin katsomisen paikka — lapset ottavat meistä mallia.

19.49 Mikko Kinnunen kesk: Arvoisa herra puhemies! Kiusaamisen jäljet ovat pitkät. Siihen tulee puuttua. Arvostamani edustaja Koposen kesäkuussa tekemän lakialoitteen on allekirjoittanut yli 100 kansanedustajaa, ja olen heidän joukossaan.

Suomen perustuslain mukaan jokaisella on oikeus elämään, turvallisuuteen, vapauteen ja koskemattomuuteen. Oppilailla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan koulukiusatuksi lukukauden aikana viikoittain tulevien määrä oli toki toisella asteella harvinaisempaa kuin perusopetuksessa. Lukiolaisista noin prosentti ja ammattikoululaisista 4 prosenttia koki tullessaan kiusatuksi viikoittain. Jokainen tapaus on liikaa. Toisen asteen opiskelijat ovat jo aikuisiän kynnyksellä. Siinä iässä

Pöytäkirjan asiakohta PTK 144/2020 vp

nuori alkaa ottaa vastuuta itsestään ja on myös usein rikosoikeudellisesti vastuussa teoistaan. Myös toisen asteen oppilaitosten tulee olla turvallisia paikkoja. Kaikenikäisten oppilaiden ja opiskelijoiden täytyy ymmärtää, että teoilla on seurauksensa ja niistä joutuu vastuuseen — myös kiusaamisesta.

Lakialoitteen tarkoituksena on säätää opettajalle tai rehtorille velvoite puuttua tiedossa olevaan lukiossa tai ammatillisessa oppilaitoksessa esiintyvään kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään koulutuksen järjestäjän ohjeistuksen mukaisesti. Asioihin puuttuminen ja niistä vakavasti puhuminen on yksi oleellisimmista keinoista. Tähän pyritään myös tässä lakialoitteessa.

Lainsäädännön osalta julkisen vallan tulee tehdä kaikki mahdolliset toimet, joilla nuorten syrjäytymistä voidaan ehkäistä. Turvallisen oppimisympäristön vahvistaminen on yksi näistä keinoista. Puuttuminen kaikkeen epäasialliseen käytökseen on tärkeää. Asioista täytyy puhua myös oikeilla nimillä. Kun koulussa kiusattua oppilasta pahoinpidellään, ollaan jo varsin äärimmäisen kiusaamisen kanssa tekemisissä — niin äärimmäisen, ettei siitä pitäisi puhua kiusaamisena. Kyse on väkivallasta, ja asiaan tulee aina ottaa mukaan myös poliisi. Pelkät jälki-istunnot ja puhuttelut eivät silloin riitä.

Kun saamme lisättyä poliisien määrää eri puolilla Suomea, alueilla toimivat poliisit ehdivät tehdä koulupoliiseina hedelmällistä yhteistyötä oppilaitosten kanssa. Tämä on erinomaista ennaltaehkäisevää työtä.

Kun nostamme oppivelvollisuusikää 18 vuoteen, tämän lakialoitteen ajatukset ja sisältö voitaisiin liittää tähän lainsäädäntöprosessiin. Tällaista vaihtoehtoa kannattaisi arvioida sivistysvaliokunnan työskentelyn yhteydessä. Kouluissa tapahtuvia lainvastaisia tekoja käsitellään liian usein kiusaamisena. Kiusaaminen voi olla rikos. Nuorten tulee ymmärtää tekojensa vakavuus.

Etelä-Karjalassa on kehitetty malli, jossa nuorta suojataan alistamiselta, pahoinpitelyltä ja uhkailulta. Poliisi tekee aidosti yhteistyötä koulun väen ja sosiaalipuolen kanssa. Mallissa korostuu välittäminen ja koulun kokonaisturvallisuuden suojeleminen. Kouluissa, jotka olivat mukana tässä mallissa, luovuttiin kiusaamis-sanan käyttämisestä — alettiin puhua lainvastaisesta teosta, joka täyttää rikoksen tunnusmerkistön. Näillä sanoilla asia kerrottiin myös vanhemmille ja huoltajille. Puhuttiin pahoinpitelyistä, laittomista uhkauksista, varkauksista, yksityisyyden loukkauksista, viestintäsalaisuuden loukkaamisesta, identiteettivarkaudesta, salakuuntelusta tai vainoamisesta. Sekä teon tekijä että teon kohde saivat tukea ja apua. Väkivalta aiheuttaa pahaa oloa ja syrjäytymistä. Se vaarantaa lapsen kasvun ja kehityksen ja aiheuttaa mielenterveyden vaikeuksia. Kun käytämme teoista oikeita nimiä, viestimme kaikille osapuolille asian vakavuuden.

Etelä-Karjalan mallin tulokset ovat rohkaisevia. Hankkeen 200 tapauksesta vain yksi uusi eli teki uudelleen samankaltaisen teon. Koulut viestivät, että malli on ollut hyvä tuki opettajille ja rehtoreille. Sitä kannattaisi hyödyntää myös muualla Suomessa.

Ei jätetä opettajia yksin. Tehdään yhteistyötä huoltajien ja kotien kanssa. Kannustetaan oppilaitoksia kehittymään osallistavaan ja yhteisölliseen suuntaan, sillä hyvä ilmapiiri vähentää kiusaamista. Opetetaan kouluissa tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Huolehditaan opiskelijahuollon ja erityisopetuksen riittävästä resursseista ja kolmiportaisesta tuesta koko koulupolun varrella.

On hienoa, että Opetushallitus on julkaissut oppaan koulukiusaamisen ehkäisemiseksi. Siinä sanotaan: ”Parasta kiusaamisen vastaista työtä on sen ennaltaehkäisy.”

Lämmin kiitos sivistysedustaja Koposelle mallikkaasta lakialoitteesta.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 144/2020 vp

19.56 **Jari Myllykoski vas:** Arvoisa herra puhemies! Kiitän edustaja Koposta kyllä nopeasti kiinni juostusta aloitteen tekemisestä. Siinä oli vauhtia. Edustaja Koponen nosti kisan pöydälle, enkä usko hänen tehneen sitä hännästä nostaen vaan hellästi syliin ottaen, ja tätä syliä ja turvaa me tarvitsemme myös siellä toisella asteella.

Edustaja Hoskonen hyvin kuvasi sitä, että vanhemmilla pitää olla se ensisijainen vastuu, mutta emme voi sille mitään, että yhteiskunta on muuttunut. Se velvollisuus, mitä esityksessä esitetään opettajille ja rehtoreille toiselle asteelle, on oman näkemykseni mukaan se oikea tie. Vanhemmilla pitää olla tieto puuttua: jos ei vanhempi tiedä, ei vanhempi voi puuttua. Siinä mielessä on ollut mielenkiintoista kuulla myös tuosta äskeisessä puheenvuorossa olleesta mallista, joka on tuottanut niin hyviä tuloksia — ehkä sitä olisi syytä katsella tuolla hallituksenkin puolella. Jospa hyvää kannattaa kopioida.

Mutta niin kuin totta on, toinen aste on toinen askel, ja se on valitettavasti liian usealle nuorelle toinen kiusatuksi tulemisen paikka, ja siinä mielessä meidän pitää yhteiskunnassa pystyä reagoimaan näihin. Siinä mielessä kiitän vielä edustaja Koposta hyvästä lakialoitteesta ja toivotan sille sen arvoista paneutunutta käsittelyä, joka johtaa hyvään lopputulokseen. — Kiitos.

19.58 **Sami Savio ps:** Arvoisa puhemies! Edustaja Ari Koposen lakialoite kiusaamiseen ja väkivaltaan puuttumiseksi lukioissa ja ammattioppilaitoksissa on todellakin erittäin kannatettava. Tämän aloitteen mukaan opettajan tai rehtorin tulee ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta sekä niihin syyllistyneen että niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle. Vastaava pykälä sisältyy jo nyt perusopetuslakiin, mutta ei siis vielä ainakaan tällä erää lukioita ja ammattikouluja koskevaan lainsäädäntöön.

Arvoisa puhemies! Kiusaaminen on Suomen kouluissa ja oppilaitoksissa valitettavan yleistä, ja se on saanut uusia, vakavia muotoja muun muassa nettikiusaamisen yleistymisen myötä. Netissä kiusattu voi joutua erittäin pahan ja laajan nöyryytyksen kohteeksi. Tänä vuonna puolestaan olemme saaneet lukea useista väkivaltatapauksista kouluissa. Joissakin näistä tilanteista koululle on jopa jouduttu hälyttämään ambulanssi. On selvää, että kaikkiin tällaisiin tapauksiin on suhtauduttava ehdottoman tiukasti. Jokaisella tulee olla oikeus turvalliseen koulunkäyntiin.

Arvoisa puhemies! Äärimmäisen vakavasti on suhtauduttava myös nuorisojengien tekemiin ryöstöihin. Monet näistä rikoksista ovat olleet väkivaltaisia, ja Suomen päättäjien onkin tehtävä kaikki voitavansa, ettei maassamme ajauduta vastaavaan jamaan kuin Ruotsissa, jossa nuorisojengiläisten tekemät ryöstöt uhreihin mahdollisesti kohdistuvine häpäisyyneen ovat olleet jo pitkään yleisiä. Ruotsin tie ei saa olla meidän tiemme.

Arvoisa puhemies! Kaikelle kiusaamiselle ja väkivallalle on laitettava nollatoleranssi. Niiden kohteeksi joutunut yksilö voi saada elinikäiset arvet tai keskeyttää opintonsa ja ajautua vaikeuksiin työmarkkinoilla, kuten tässä lakialoitteessakin todetaan. Moni kiusaaja vuorostaan — sinänsä tietenkin aivan aiheellisesti — katu myöhemmin elämässään lapsena ja nuorena tekemiään hölmöyksiä, jotka olisivat saaneet jäädä kokonaan tekemättä. Onkin kaikkien kannalta järkevintä puuttua kiusaamiseen ja väkivallantekoihin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Arvoisa puhemies! Kiitän edustaja Koposta tästä erittäin hyvästä lakialoitteesta, jonka olen itsekin allekirjoittanut, ja toivon lakialoitteelle menestystä. Eduskunnan olisi mielestäni kohtuullista toteuttaa ehdotettu lainmuutos, jonka avulla moni kiusaamiskierre olisi

Pöytäkirjan asiakohta PTK 144/2020 vp

mahdollista pysäyttää alkutekijöihinsä vanhempien tiedonsaannin ja väliintulon myötä. Lain muutos ei poistaisi ongelmaa kokonaan, mutta olisi silti askel oikeaan suuntaan. [Puhemies koputtaa] Samalla viestittäisimme, ettei kiusaaminen tai väkivalta ole millään muotoa hyväksyttävää.

20.01 **Ari Koponen ps:** Puhemies! Kuten huomaamme, tähän laajaan ongelmaan ei ole yhtä ratkaisua, vaan tarvitsemme useita lainsäädännöllisiä uudistuksia, resursseja sekä maanlaajuisia toimivia toimintamalleja kiusaamisen vastaiseen työhön. Tämä asia on yhteinen, ja siihen tarvitaan meitä kaikkia yli puoluerajojen.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sivistysvaliokuntaan.